

מבוא לתכנות מערכות

הרצאה 3

מצביעים בשפת C

מבוסס על הרצאות של אוניברסיטת חיפה, ומבוא למדעי המחשב, אורט בראודה, תעו"ן

כתובות בזיכרון - תזכורת

זיכרון המחשב מחולק לתאים, כל אחד בגודל בית אחד.

כל משתנה מאוחסן באחד או יותר תאים רצופים בזיכרון. כתובת המשתנה היא כתובתו של התא הראשון המכיל אותו.

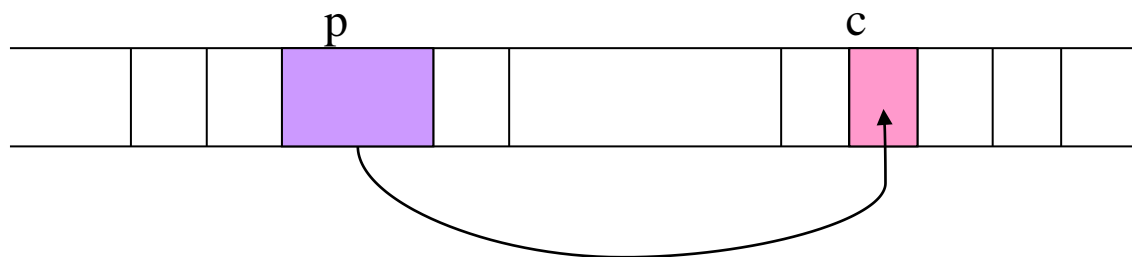
		7 6 2			
	2100	2101	2102	2103	

`int num = 762`

הכתובת של `num` היא 2100
בהנחה ש- `int` תופס 4 בתים

מצביעים (pointers)

מצביע הוא משתנה המכיל כתובת של משתנה אחר.

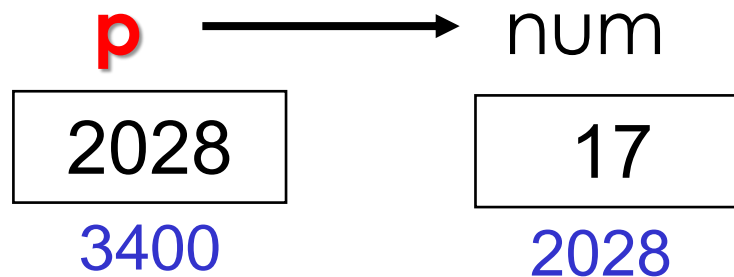
אם p הוא מצביע ל- c , אזי תוכן המשתנה p הוא הכתובת של c , כלומר p מצביע על התא ששמו הוא c .

מהו מצביע?

p הוא מצביע למשתנה מטיפוס `int` ששמו `num`.

הערך של `p` הוא הכתובת של `num`.

באמצעות `p` אפשר לגשת לערך של `num` (נראה מיד כיצד...)

הגדרה של משתנה מטיפוס מצביע

pointed_type * pointer_variable;

pointed_type: הטיפוס של הערך הנמצא בכתובת השמורה במצביע.

pointer_variable: שם המשתנה מסוג מצביע.

ישנם טיפוסים מצביעים שונים: מצביע המכיל כתובת של משתנה מסוג `int`, מצביע למשתנה מסוג `double` וכו'.

דוגמאות:

int *p1, *p2; (כוכבית לכל מצביע!)
double *q1, num;

מצביעים - דוגמאות

- ❑ `int *ip;`

`ip` הוא מטיפוס `int*` (`ip` הוא מצביע ל-`int`)

- ❑ `double *fp;`

`fp` הוא מטיפוס `double*` (`fp` הוא מצביע ל-`double`)

- ❑ `double func(char *);`

הצהרה על הפונקציה `func`, שמקבלת מצביע ל-`char` ומחזירה `double`.

אופרטור הכתובת: &

- לכל משתנה השמור בזיכרון ניתן להצמיד את אופרטור הכתובת.
- הביטוי `&a` הוא **כתובת** המשתנה `a`.
- כתובת זו ניתן להשים בתוך משתנה מצביע `q` : `q = &number`

דוגמא:

```
char c;  
char *p;  
p=&c;
```

שימו לב: □

- בדוגמא הנ"ל `p` הוא מצביע ל-`char`, הוא אינו `char`. `p` הוא מטיפוס `char*`.
- `char` תופס בדיוק בית אחד בזיכרון. לא כך הדבר לגבי מצביע ל-`char`. כל המצביעים טופסים את אותו המקום בזכרון – 4 בתים.

אופרטור הערך המוצבע: * (כוכבית)

האופרטור באמצעותו מגיעים מן המצביע אל הערך המוצבע.

דוגמאות:

```
int a=4,x,*p_a;
```

```
p_a = &a;
```

```
x = *p_a;    /* set x to a value*/
```

```
*p_a = x/2;   /* set a to x/2*/
```

```
*p_a = *p_a + 1;    /* ≡ a = a + 1;*/
```

שימו לב שלכוכבית יש משמעות שונה בהגדרת משתנה מסוג מצביע ובפנייה לערך המוצבע!

הקבוע NULL

- על אף שכתובות אינן נחשבות מטיפוס `int`, מותר לכל משתנה מסוג מצביע לקבל את הערך הקבוע 0.
- השפה מבטיחה כי 0 לעולם לא יהיה כתובת חוקית.
- הקבוע NULL מוגדר בקובץ `stdio.h` וערכו 0.
(שימו לב, `stdio.h` כולל דברים נוספים פרט להגדרת פונקציות)
- הצבת NULL במצביע, מסמנת כי מצביע זה הוא 'ריק', כלומר אינו מכיל כתובת של משתנה :

```
int *p = NULL;
```

מצביעים – סיכום

- מצביע מכיל כתובת של משתנה מהטיפוס המתאים.
- צורת הכתיבה – `type * var` (עבור משתנה מטיפוס `type`).
- ל-`*` ישנם שני שימושים : בהגדרת משתנה הכוכבית מסמנת שמדובר בהגדרת מצביע. בכל מקום אחר הפנייה לכוכבית היא פנייה לערך המוצבע של מצביע.
- `&` הוא כתובת של משתנה. לדוגמא - `&num`.
- אסור להציב `int` לתוך מצביע.
- ניתן "לאפס" מצביע ע"י הצבת `NULL` - `p=NULL;`

תרגיל 1

מה יהיה תיאור תמונת הזיכרון של:

```
int a=1, b=2, *p1,*p2;
```

```
p1 = &a;
```

```
b = *p1;
```

```
p2 = &b;
```

```
a = a + *p1;
```

```
*p1 = *p2;
```

תרגיל 2: מה יציג קטע הקוד הבא?

```
int a,b;  
int *p;  
p = &a;  
*p = 4;  
b = a + *p;  
p = &b;  
printf(“%d %d %d”, a, *p, b);
```

לשם מה צריך מצביעים? - דוגמה

```
void swap (int x, int y)
{
    int temp;
    temp = x;
    x = y;
    y = temp;
}
```

מטרת התוכנית: להחליף בין שני ערכי קלט, ולהדפיס את ערכי המשתנים לפני ואחרי ההחלפה.

```
int main()
{
    int a = 5, b = 10;
    printf("%d %d\n", a, b);
    swap (a, b);
    printf("%d %d\n", a, b);
    return 0;
}
```

פלט התוכנית:

5 10
5 10

לא מה שרצינו...

כיצד נשנה?

- פונקציה זו אינה עושה את העבודה.
- העברנו אל swap את הערכים של a ו b,
- זוהי שיטת call by value.
- מאחר ו- x ו- y הם משתנים לוקליים של swap, ההחלפה התבצעה ביניהם – ללא כל השפעה על המשתנים המקוריים a ו b.
- עלינו להעביר ל swap את כתובות המשתנים!
- זוהי שיטת call by reference.

מה עושים עם זה?

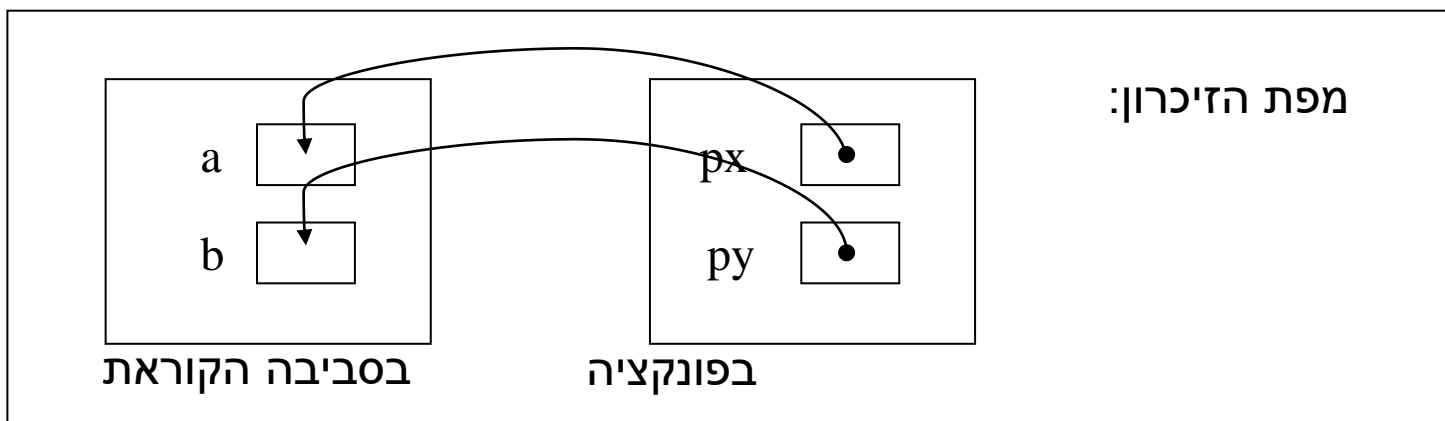
- ניזכר במנגנון העברת הפרמטרים לפונקציה:
הפרמטרים מועברים by value – כלומר רק הערך ולא המשתנה עצמו – ולכן השינויים שהפונקציה מבצעת אינם נשמרים במשתנה
- מה יקרה אם נעביר מצביע כפרמטר?
בצורה זו אנו מאפשרים לפונקציה לגשת ישירות לזיכרון ולשנות את המשתנה המוצבע
- כיצד נקרא לפונקציה?
אחד הפרמטרים יהיה `type*`
בקריאה לפונקציה נרשום `func(&x)`

העברת פרמטרים

באמצעות פוינטרים אפשר להעביר כתובות של משתנים מהסביבה הקוראת אל הפונקציה. □

```
/* swap: CORRECT */  
void swap(int *px, int *py)  
{  
    int temp;  
    temp= *px;  
    *px = *py;  
    *py =temp;  
}
```

```
int main()  
{  
    int a = 5, b = 10;  
    printf("%d %d\n", a, b);  
    swap (&a, &b);  
    printf("%d %d\n", a, b);  
    return 0;  
}
```


סיבות נוספות לשימוש במצביעים:

- החזרה של יותר מערך אחד מפונקציה;
- העברה של מבנה נתונים "גדול" כפרמטר לפונקציה;
- גישה נוחה של מספר פונקציות לאותם משתנים (כלומר, לאותם מקומות בזיכרון);
- פעולות פשוטות יותר על מקומות וערכים בזיכרון, למשל מעבר על איברי מערך (בהמשך...)
- הקצאת זיכרון דינאמית (תוך כדי ריצת התוכנית) – בהמשך...
- יצירת קשרים בין נתונים במבני נתונים שונים – אפשר מנתון אחד להגיע לנתון נוסף הנמצא במקום אחר בזיכרון (בקורסים הבאים).

"החזרה" יותר מערך אחד מפונקציה-דוגמא נוספת

תרגיל:

יש לכתוב פונקציה המקבלת פרק זמן נתון בדקות ומחזירה זמן זה בשעות ודקות
(ערך בין 0 ל- 59).

יש לכתוב גם את הפונקציה ראשית שקוראת לפונקציה.

"החזרה" יותר מערך אחד מפונקציה

```
#define MIN_PER_HOUR 60
```

```
void convertMinutesToHours (int time, int *pHours, int *pMinutes);
```

```
int main()
{
    int time, hours, minutes;
    printf("Enter time duration in minutes: ");
    scanf("%d", &time);
    convertMinutesToHours (time, &hours, &minutes);
    printf("\nThe time equals to %d hours and %d minutes.", hours, minutes);
    return 0;
}
```

```
void convertMinutesToHours (int time, int *pHours, int *pMinutes)
{
    *pHours = time/MIN_PER_HOUR;
    *pMinutes = time%MIN_PER_HOUR;
}
```

מצביע כפול

משתנה שמכיל כתובת של מצביע אחר הוא מצביע כפול. במילים אחרת – מצביע למצביע לנתון.

דוגמא :

```
int a, b, *pa, **ppa;  
pa = &a;  
ppa = &pa;  
*pa = 8;  
*ppa = &b;  
**ppa = 6;
```

בהמשך נראה את השימוש במצביע כפול...